Omvendelsesbegrebet i det postmoderne

En teologisk refleksion over omvendelsen som proces

Bachelorprojekt i seminaret: Kirke i et pluralistisk samfund

Ved stud. theol. Pelle Kviesgaard

Vejleder: Jeppe Bach Nikolajsen

Studienummer: 1719
Antal ord: 9110

Indholdsfortegnelse

Omvendelsesbegrebet i det postmoderne
En teologisk refleksion over omvendelsen som proces

Abstract....3
Indledning....4
1 Det postmoderne....5
1.1 Introduktion til det postmoderne....5
1.2 Det postmoderne menneske....5
1.3 Teologi i det postmoderne....7
1.3.1 Afvisningen af opgivelsen af fælles sandhed....7
1.3.2 En post-individualistisk evangelieforståelse....8
1.3.3 En post-rationalistisk evangelieforståelse....8
1.3.4 En post-dualistisk evangelieforståelse....9
1.3.5 En post-noeticentrisk evangelieforståelse....9
1.3.6 Vurdering af Grenz' kriterier....10
2 Finding Faith....11
2.1 Introduktion til bogen....11
2.2 McLarens epistemologiske overvejelser....12
2.3 McLarens fremstilling og kritik af pluralismen....14
2.4 Post-pluralistisk tro....15
2.5 Omvendelsesbegrebet i Finding Faith....16
2.6 Afsluttende bemærkninger....19
3 Vurdering af Finding Faith på postmoderne præmisser....20
3.1 Introduktion....20
3.2 Kristendommens meta-narrativ....20
3.3 Post-individualisme, post-rationalisme, post-dualisme og post-noeticentrisme 21
Konklusion....22
Litteratur....23

Abstract

The aim of this paper is to investigate the consequences of the postmodern and pluralistic influence on the subject of conversion. Postmodern ideas such as a radical skepticism towards the idea of absolute truth, has made it a great deal harder to insist on the concept of conversion. Using the two theologians Stanley Grenz, who analyzes postmodernism and concludes five points where Christianity either need to change or stand its ground, and Brian McLaren, who writes on the subject of finding faith for the postmodern man, this dissertation tries to make clear the central focus in a theology of conversion, that is plausible for the postmodern man.

The author argues that these factors have caused us to move the idea of conversion from more of a punctual experience towards more of a process and that our categories of describing the gospel and what conversion means, needs a much more holistic representation, meaning that our theology of conversion needs to be: post-individualistic post-rationalistic, post-dualistic and post-noeticentric and needs to reject the rejection of the meta-narrative. Therefore the break with the modernistic influenced conversion idea, does not need to be bad for Christianity. It just challenges us to understand the consequences of the gospel in less individualistic and rationalistic terms and in more holistic terms instead.

Indledning

Flere vil beskrive den tid og nok særligt det tankesæt, vi lever i i dag, som kendetegnet af postmodernisme. Det er i sig selv et belastet begreb, i det det først og fremmest eksisterer som en modreaktion og kritik af modernismen og knapt nok som et begreb i sig selv. Dette ses blandt andet af, at der er flere forskellige tankesæt og ideer inden for postmodernisme.

Når jeg i denne opgave bruger begrebet, følger jeg den amerikanske systematiske teolog Stanley Grenz brug af ordet. For ham er det centrale i postmodernismen skepticismen, som han finder det hos filosofferne Michael Foucault, Jacques Derrida og Richard Rorty. "The correspondance theory of truth (the belief that truth consist of the correspondence of propositions with the world "out there")."[1] Altså den modernistiske idé om, at det er muligt at beskrive virkeligheden sandt, afvises. Dette stiller kristendommen i en helt anden situation end tidligere i forhold til at fastholde et "sandhedskrav" og tale om omvendelse.

Et eksempel på en af postmodernismens iagttagelser er pluralisme, som netop udfordrer en tale om en objektiv sandhed, når der på en række områder både sociologisk, økonomisk og også religiøst pludselig er så mange forskellige tankesæt og handlemåder til stede på en gang. Derfor er kristendomsforståelsen også blevet udfordret af denne religiøse pluralisme og flere har forsøgt at nytænke kristendommens position i et religiøst pluraliseret samfund.

Omvendelsesforståelsen må, hvis den fastholdes i kristendommen, sandsynligvis bekræfte en absolut forståelse af kristendommens sandhedskrav, men for det postmoderne menneske er det svært acceptabelt.

Derfor mener jeg at kunne iagttage et skift i den måde kristne taler om omvendelse og måske endda også, hvordan det ser ud når folk omvender sig. Talen om omvendelse er gået fra at være mere absolut til at være mere flydende, fra at være mere punktuel til at være mere processuel. Selvom det er et stort skift i forhold til den mere modernistiske måde at forkynde og evangelisere på, så behøver det ikke nødvendigvis være negativt. Jeg mener blot der er brug for en teologisk gennemarbejdelse af talen om omvendelse i det postmoderne.

Som et eksempel på noget der synes at være et forsøg på at kalde til omvendelse i det postmoderne har jeg valgt den amerikanske progressive præst Brian McLaren, hvis hele forfatterskab muligvis kan kaldes et forsøg på at formidle og forstå kristendom på postmodernismens principper. Hans bog *Finding Faith* fra 1993 prøver at formidle, hvad tro er til det postmoderne menneske.

Ham vil jeg vurdere ved hjælp af Grenz' analyse af det postmoderne og hans fire handlingspunkter i forhold til dette. Stanley Grenz har i modsætning til en del anden evangelikal samtidsanalyse et meget nuanceret syn på postmodernisme og ser og lykkes med at fastholde kristendommen som suprakontekstuel (hævet over konteksten), men alligevel nødvendigvis også kontekstuel.

[1]Grenz: *A primer on postmodernism*, s. 163

Opgavens problemformulering er da: Hvordan kan en teologisk refleksion omkring omvendelsen som proces udvikles?

1 Det postmoderne

1.1 Introduktion til det postmoderne

Da målet med denne opgave ikke er en diskussion af forholdet mellem kristendom og det postmoderne, men snarere pragmatisk at udvikle en omvendelsesteologi som er en plausibel vej for det postmoderne menneske, vil der ikke være en længere redegørelse for forholdet mellem og problemerne med at tale om det postmoderne. Fremstillingen af det postmoderne følger Stanley Grenz bog *A primer on postmodernism* med særligt henblik på hans konstruktive syntese af, hvor teologien bør lære af postmodernismens kritik af det moderne.

Postmodernisme defineres som sagt i høj grad i kontrast til modernisme: "*Postmodernism* refers to an intellectual mood and an array of cultural expressions that call into question the ideals, principles, and values that lay at the heart of the modern mindset."[2] Spørgsmålene er altså vigtigere end svarene og en af de vigtigste konsekvenser af denne kritik og kontrast er, at den afviser den ene, universelle verdensanskuelse: "The postmodern ethos resists unified, all-encompassing, and universally valid explanations. It replaces these with a respect for difference and a celebration of the local and particular at expense of the universal."[3] Så idet postmodernismen definerer sig selv som eksisterende i differensiteten, er det nærmest umuligt at sige andet konkluderende om den.

Det helt centrale ligger altså i, at man afviser enhver tale om universel sandhed. Det er i høj grad den stigende pluralitet i samfundet, der har gjort det uholdbart at fastholde den store fortælling og de (moderne) myter som det modernistiske samfund stadig levede på. Det være sig både forskellige religioners forklaring på tilværelsen, såvel som filosoffers eller økonomers svar på, hvordan verden fungerer. Det har en række konsekvenser for det enkelte menneske, der påvirkes af disse filosofiske tanker, jeg vil redegøre for.

1.2 Det postmoderne menneske

Hvis vi går bag ismen postmodernisme og i stedet forholder os til, hvordan det postmoderne menneske agerer og tænker, har Stanley Grenz en række konklusioner:

Han ser for det første et holdningsskift fra optimisme i retning af pessimisme: "For the first time in recent history, the emerging generation does not share the conviction of their parents that the world is becoming a better place in which to live."[4] Man har for eksempel opdaget prisen for den teknologiske udvikling og har svært ved at tro på, at det, den har ødelagt, nogensinde bliver genoprettet. Natur er ikke længere noget vi sejrer over, jorden er derimod skrøbelig og vi er nødt til at samarbejde med den.

[2]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 12.
[3]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 12.
[4]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 13.

Fornuft står ikke længere som det, der definerer sandhed (som netop ikke er i bestemt form længere). Ikke-rationelle veje til sandhed, som følelser og intuition er lige så legitime. Sandhed forstås mere som noget, der er bestemt af det givne fællesskab. Man opgiver altså tanken om en universel sandhed og et bestemt mål med livet, men ønsker i stedet at opnå et mere holistisk menneskesyn og selvbillede: ”Postmoderns do not seek to be wholly self-directed individuals but rather ”whole” persons.”[5] Altså opgives tanken om komplet autonomi som følge af den mere kommunitaristiske forståelse af sandhed.

En relativistisk pluralisme er også et af vilkårene for det postmoderne menneske. I modsætning til den individualiserede modernistiske pluralisme er den nu gruppeorienteret, forstået sådan at inden for et givent fællesskab kan en overbevisning sagtens være ”sand” i en postmoderne forstand.[6]

Hos den norske religionshistoriker Otto Krogseth (som ganske vist problematiserer det historisk faktuelle i at sætte modernisme og postmodernisme overfor hinanden som epoker) ses pluralisme som en vigtig del af både det moderne og det postmoderne:

”Postmoderne er den selvfølgelige akseptasjonen av at det brokete mangfold av livsmønstre og normsett må eksistere side om side i det postmoderne (konsum)samfunnet. Man stiller sig åpen for en pluralitet av like gyldige stilarter, likeverdige paradigmer og inkommensurable språkspill.”[7]

Man kan altså sige, at de postmoderne opdagelser og tanker som eksempelvis Ludwig Wittgensteins sprogspilsteori og Thomas Kuhns paradigmeteori har forårsaget denne uundgåelige pluralisering, hvor sandhed er noget, der skabes i det lokale fællesskab.[8]

Krogseths kritik af begrebet postmodernisme kan have relevans for det pragmatiske projekt i denne opgave, for som han skriver: ”postmodernismen er en »ideell« og aktuell peilediskurs, mer enn «reell» entitet.”[9] I det citat ligger både det, at postmodernisme mere er et fænomen i den intellektuelle elite end hos de brede masser, og at det mere er ideer end handling. Folk opererer stadig efter absolutter. Altså at postmodernisme, som her beskrevet til yderpunkterne, snarere er en utopisk tanke end et reelt fænomen. Hvis det helt eller delvist er rigtigt, bliver det mere problematisk at tale om, hvordan det postmoderne menneske agerer. Jeg vil dog holde fast i påstanden om, at mennesket i dag ser verden og opererer radikalt anderledes end under modernitéten. Det har en række konsekvenser for, hvordan kristen teologi må formes, som jeg vil udlede i det følgende afsnit.

---

[5]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 14.
[6]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 14.
[7]Henriksen og Krogseth, *Pluralisme og Identitet,* s. 33.
[8]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 15.
[9]Henriksen og Krogseth, *Pluralisme og Identitet,* s. 37.

1.3 Teologi i det postmoderne

Selvom evangelisk-luthersk kristendom på nogle områder har diskuteret meget kontrært imod moderniteteten, som man så det med eksempelvis Erasmus af Rotterdam og Martin Luther, så er evangelikal og reformert kristendom stadig et barn af moderniteten og har i den forstand også ladet sig forme af disse værdier: ”As modern thinkers, evangelicals have always used the tools of modernity, such as the scientific method, the empirical approach to reality, and commonsense realism.”[10] Alle de rationelle og antagede objektive metoder var metoden, bibelsk teologi konstrueredes på. Det blev forstærket endnu mere med truslen fra sekularismen, hvor videnskab og fornuft for alvor var i højsædet. Her så man det nødvendigt at møde disse udfordringer på deres egen bane og derfor betonedes visse dele af den kristne tro; særligt det apologetiske forsvar: ”Evangelical presentations of the gospel have often been accompanied by a rational apologetic that appeals to proofs for the existence of God, the trustworthiness of the Bible, and the historicity of Jesus' resurrection.”[11] Med disse rationelle beviser forsøgte man at nå - og nåede til dels også - det rationalistiske menneske.

Grenz ser ikke længere den fremgangsmåde som holdbar i mødet med det postmoderne menneske: ”We must think through the ramifications of the phenomenal changes occurring in Western society for our understanding of the Christian faith and our presentation of the gospel to the next generation.”[12] Ifølge ham bør både vores egen forståelse og dermed også vores præsentation af evangeliet ændre sig.

1.3.1 Afvisningen af opgivelsen af fælles sandhed

Ifølge Grenz er vi nødt til at stå fast og ”afvise afvisningen af metanarrativerne.”[13] I det postmoderne er der flere ærinder, som underminerer en kristen fastholdelse af objektiv sandhed og dermed rammer de kristne dogmers selvforståelse og ultimativt forståelsen af Kristus. Særligt afvisningen af korrespondensteorien om sandhed, altså den tanke at vi er i stand til at forstå og beskrive virkeligheden, som den rent faktisk er, rammer teologien hårdt, men også den postmoderne generelle opgivelse af overhovedet at kunne finde altomfattende sandhed umuliggør næsten ethvert forsøg på et kald til omvendelse til den kristne tro: ”Postmodern thinkers have given up the search for universal, ultimate truth because they are convinced that there is nothing more to find than a host of conflicting interpretations or an infinity of linguistically created worlds.”[14] Det eneste sandhedskriterium man så kan arbejde med er et pragmatisk ”hvad virker”-kriterium.[15]

Angrebet på sekularismens idé om objektivitet vendes nu også mod det kristne budskab og det er her, kristne må stå fast. Tanken om et samlende center i tilværelsen må fastholdes, og centeret er ifølge ham Jesus, ordet der blev kød. Det fører til en delvis tilslutning og en delvis afvisning af dette centrale postmoderne projekt: ”Therefore, we agree that in this world, we will witness the struggle among conflicting narratives

[10]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 161.
[11]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 161.
[12]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 162.
[13]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 163.
[14]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 163.
[15]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 164.

and interpretations of reality. But we add that although all interpretations are in some sense invalid, they cannot all be *equally* invalid."[16] Kristendommen må altså ikke lade sig presse til at opgive sit syn på Jesus som "vejen, sandheden og livet."[17] Hvordan denne sandhed opdages og tydeliggøres, er derimod under forandring.

1.3.2 En post-individualistisk evangelieforståelse

Den postmoderne opfattelse, at sandhed er noget der dannes i et fællesskab, kan ifølge Grenz til dels mødes af en kristen evangelieforståelse. Under modernismen lod kristendommen sig i høj grad påvirke af den øgede individualisme. I det nittende århundrede lå det dybt indlejret i sprogbrugen, når man enten talte om personlig tro eller om at være født på ny. Det er naturligvis bibelsk baseret og har været nødvendigt i opbruddet efter en uheldig konstantinsk *cuius regio, eius religio*-tænkning. Men grundlæggende må man ifølge Grenz afvise den helt individualiserede kristendom, som synes at være konsekvensen af den individualiserede betoning: "We must affirm with postmodern thinkers that knowledge – including knowledge of God – is not merely objective, not simply discovered by the neutral knowing self."[18] Kun på den måde undgår man kirkeløse kristne og hjemmelavet patchwork-kristendom. Grenz nævner her de kommunitaristiske filosoffers ideer om individet i fællesskabet som sammenligneligt med kristendommens kirkeforståelse og alluderer sandsynligvis til Stanley Hauerwas som et konstruktivt forsøg på en sådan tænkning og henviser desuden til George Lindbeck og Daniel Helminiaks bøger i slutnoterne.[19]

Grenz påstand er, at kristendom skal læres og vises: "Members of the next generation are often unimpressed by our verbal presentations of the gospel. What they want to see is a people who live out the gospel in wholesome, authentic, and healing relationships."[20] Et post-individualistisk evangelium ønsker altså ikke en fuldstændig afvisning af det individualistiske aspekt af kristendommen, men at forankre evangeliet i fællesskabet i stedet for hos den enkelte både som dogme, fortælling og handling.

1.3.3 En post-rationalistisk evangelieforståelse

Efter først at være blevet stærkt udfordret af det rationelle videnskabssyn, hvor bibelsk tale om skabelse, jomfrufødsel med mere blev problematiseret, og hvor transcendentale dimensioner af tilværelsen blev ignoreret, kom evangelikale troende igen og begyndte at udvikle en apologetik til det moderne menneske: "In response to modern skeptics, they boldly claimed that no one need commit intellectual suicide to be a Christian."[21] Men dette medførte ifølge Grenz også, at evangeliet ensidigt blev præsenteret i rationelle kategorier, hvor de øvrige dele af den menneskelige erfaring og identitetsdannelse i det store og hele var glemt. Som med det post-individualistiske

[16]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 165.
[17]Johannesevangeliet 14,6.
[18]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 168.
[19]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 196.
[20]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 169
[21]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 169.

aspekt er konsekvensen af en postmoderne forståelse naturligvis ikke, at det rationelle forsvar for kristendommen skal opgives, og at troen nu skal være anti-intellektuel, men at den kristendom, hvor der også er plads til mysteriet, skal genfindes.[22]

Grenz går her langt i forhold til at opfatte viden - og vel at mærke også tro - som noget, der er socialt og lingvistisk konstitueret: ”No experience occurs in a vacuum; no transformation comes to us apart from an interpretation facilitated by the concepts – the ”web of belief” - we bring to it.”[23] Grenz ønsker på mange måder at omfavne dette og anbefaler en mere narrativ tilgang til eksempelvis synd og nåde, så disse kategorier bliver meningsfyldte og giver sprog for den erfaring og forandring, den kristne gennemgår. Post-rationalisme bliver altså det, at kristendommen tales til hele mennesket - både følelser, fornuft og erfaringer og aktivt appliceres på og fortolker vores tilværelse og søgen efter mening.

1.3.4 En post-dualistisk evangelieforståelse

I forlængelse af de to forrige punkter ønsker Grenz også et opgør med den modernistiske dualisme. Den har delt tilværelsen i ånd og materie og dermed mennesket i krop og sjæl. Denne skelnen har evangeliserende kristne overtaget og valgt næsten udelukkende at fokusere på den ene del: ”Their primary if not sole concern is that of saving ”souls.””[24] I stedet for eksklusiv sjælefrelse ønsker Grenz at se et mere holistisk menneskesyn forme vores evangelium: ”Rather, it involves integrating the emotional-affective, as well as the bodily-sensual, with the intellectual-rational within the one human person.”[25] Med tilbagevisning til de foregående afsnit ønsker Grenz ikke blot et helt og forenet menneskesyn, men også en antropologi der ser mennesket konstitueret som et socialt og relationssøgende væsen: ”Our anthropology must take seriously the biblical truth that our identity includes being in relationship to nature, being in relationship with others, being in relationship with God, and, as a consequence, being in true relationship with ourselves.”[26] Hvilket for ham ikke mindst underbygges af, at det også var den metode, Jesus brugte, når han i evangelierne talte og handlede ud fra et holistisk menneskesyn.

1.3.5 En post-noeticentrisk evangelieforståelse

Ved noeticentrisme forstås videnscentreret – det vil sige kundskab som det vigtige. Oplysningstiden har ifølge Grenz efterladt os med den forståelse, at viden i sig selv er god. Han ønsker her at sende viden retur til dens rette plads som et gode og i stedet ophæve visdom som målet. Modernismepåvirket kristendomsforståelse har gjort, at kendskab til biblen og dogmatikken er blevet opløftet som det centrale i kristentroen, og det at blive kristen er blevet at adoptere en række doktriner. Med henvisning til 1. Korinterbrev 8,1 afviser han, at bibelen ser kundskab som værende god: ”Knowledge

[22]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 170.
[23]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 170.
[24]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 171.
[25]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 172.
[26]Grenz*, A Primer on Postmodernism,* s. 172.

is good only when it facilitates a good result – specifically, when it fosters wisdom (or spirituality) in the knower."[27] Igen peger han på en holistisk trosforståelse som løsningen på det noeticentriske problem:" The Christian gospel is concerned not only with the reformulation of our intellectual commitments but also with the transformation of our character and the renewal of our entire lives as belivers."[28] Det fører til et fornyet fokus på Helligånden som bevægeren af rigtig handling.

Grenz ønsker igen at retvise kundskab til en underordning i forhold til visdom, altså levet kristentro: "As Christians, then, we should be concerned to gain knowledge and to hold to correct doctrine *in order* that we might attain wisdom for living so that we might please God with our lives."[29] Post-noeticentrisme betyder altså et mere kritisk og reflekteret syn på de intellektuelle aspekter af den kristne tro, hvor frugterne af prædikenen og ikke rationaliteten bag er det, der i sidste ende bedømmer kvaliteten.

1.3.6 Vurdering af Grenz' kriterier

Stanley Grenz har flere dygtige indsigter om postmodernisme og en fin refleksion over, hvordan det former vores evangelium. Jeg savner til gengæld en ordentlig refleksion over, hvilket syn på kristendom, der ligger bag. Har kristendommen sin egen verdensanskuelse? Sin egen epistemologi? Er kristendommen en religion? Tilsyneladende svarer Grenz nej til alle disse spørgsmål og bygger nok på den forudsætning, at kristendom i sit væsen er suprakontekstuel. Denne indsigt er imidlertid ikke udtrykt tydeligt nogen steder i bogen, og det er svært at gennemskue, præcist hvilket plan Grenz opererer på, når han forbinder postmodernisme og kristendom.

Et andet spørgsmål man kan stille, er hvor dybt projektet går? Er det blot en ydre eller også en indre forandring Grenz ønsker? De fleste steder taler han om projektet i meget evangelistiske termer som at nå,[30] artikulation[31] eller præsentation.[32] Andre steder bruger han mere selvreflekterende termer som legemliggøre[33] og forståelse.[34] Et sted udtrykker Grenz det således: "Part of the Christian calling is to appraise any new ethos that shapes the culture in which God calls believers to live as his people. One goal of this task is to equip the church to articulate and embody the gospel in the context of that culture."[35] Grenz ser det altså som en fundamental opgave for kristne at vurdere enhver tids kulturelle ånd og lære kirken omkring sig både at formulere og kropsliggøre evangeliet ind i denne kontekst.

Måske kan man sige, at Grenz har lært af sit arbejde med postmodernismen, at ingen viden opstår i et vakuum - heller ikke teologisk arbejde. Han anerkender, at tidsånden

[27]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 173.
[28]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 173.
[29]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 173.
[30]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 10.
[31]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 167, 169, 171, 172 og 174.
[32]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 162.
[33]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 10 og 167.
[34]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 162
[35]Grenz, *A Primer on Postmodernism,* s. 167.

også har betydning for, hvordan vi ser evangeliet, og at man ikke kan adskille form og indhold og kun snakke om, at præsentationen ændres. Det stiller ham imidlertid som kritiker i en mærkelig mellemposition, som han til dels accepterer og til dels klynger sig til en helligåndsledt og åbenbaret evangelisk kerne.

Hvad angår selve kriterierne, mener jeg, at der er god sammenhæng og afhængighed imellem dem. Grenz forholder sig i første omgang kun til implikationerne i forhold til evangeliet og kommer på den måde uden om de etiske problemstillinger, som for alvor er under pres i det postmoderne. Jeg havde gerne set ham gøre mere ud af den pragmatiske "sandhedsmarkør" hos Richard Rorty som noget af det, der har en vis kohærens med bibelsk tale om frugt. Han kunne have tænkt pluralismen sammen med naturlig åbenbaring og stille spørgsmålet om, hvor åbent og lærende et postmoderne evangelium bør være. Og dermed uddybe endnu tydeligere hvilke værdier, der skal kendetegne præsentationen af evangeliet i en verden efter Michel Foucaults indsigter i sprog og viden som magt. Det har også indflydelse på den skepsis mod forkyndelsen, der er – blandt andet på grund af de mange skandaler blandt de mere modernistiske forkyndere - og det dårlige ry det har givet kristendommen. Her står autenticitet og gennemsigtighed som nogle af de nye værdier, der konstituerer autoriteter.

Når det er sagt, så giver Grenz nogle fremragende bud på postmoderne indsigter, som giver muligheden for at opdage og betone nye dele af det kristne budskab.

2 Finding Faith

2.1 Introduktion til bogen

Brian D. McLarens bog *Finding Faith* fra 1999 og er hans kun anden bog i en lang række siden. Omdrejningspunktet i dem alle, indrømmer han også selv,[36] er fortsættelser og udviklinger af programerklæringen i hans første: *The Church on the Other Side: Doing Ministry in the Postmodern Matrix*. Det er altså postmodernismens udfordring til det at være kirke, som er det centrale for Brian McLaren, og det spejles også tydeligt i *Finding Faith.*

Bogen har undertitlen *A Self-discovery Guide for Your Spiritual Quest* og forsøger på alle måder at være selv-emanciperende. Bogen er henvendt til "The intelligent person seeking faith."[37] At bogen på den måde mere er henvendt til det intellektuelle segment, er selvfølgelig en begrænsning, men også det kriterium, bogen bør vurderes ud fra.

For at opnå denne personificerede stil har bogen en anderledes opbygning, hvor hvert kapitel præsenteres i en introduktion. Her præsenteres hvad kapitlet handler om, "hvem der burde læse det" og er par citater. Dette gøres, fordi McLaren ønsker at være "læservenlig:" "I encourage you – in fact, I urge you – to skip around and use this book in the way that's most useful too you."[38] Han opfordrer simpelthen direkte til at zappe og skræddersy bogen efter ens behov.

[36] http://www.brianmclaren.net/archives/books/brians-books/ nederst
[37] McLaren, *Finding Faith,* s. 13.
[38] McLaren, *Finding Faith,* s. 20.

Efter hvert kapitel følger derfor også en art opfølgning, som normalt er bygget op omkring et par spørgsmål, som man kan respondere på selv eller sammen med venner. Der er desuden ressourcer til yderligere fordybelse i emnet, som kan være alt fra film til musik, romaner, digte eller apologetisk litteratur.

Forfatteren er meget tydelig igennem hele bogen og gør brug af mange personlige pronominer. Ved at bruge ”jeg”- ”vi”- og ”os”-formuleringer opnår han dels at stille sig på samme side som læseren, dels at være meget gennemsigtig omkring sine egne motiver. Han vælger da også at sætte ord på læserens potentielle mistanker om hans bagtanker for på den måde at være imødekommende.

Et yderligere forbehold McLaren tager, finder man i bogens forord i afsnittet *For the already-convinced.* Her frabeder han sig, at bekendende kristne læser bogen. Han forudsiger, at de vil blive skuffede af tre grunde, som han anfører her:

”1. I don't seem to validate some of your most dearly held doctrines and may even question them.
2. I don't go far enough, in your opinion, to push for closure and definition.
3. I Don't use terms and arguments that you are already familiar with, that helped you most in your search for faith, and that would identify me as ”one of us” for you.”[39]

Alligevel er det teologisk arbejde og derfor vil det blive bedømt i denne opgave. Dog så vidt muligt med disse forbehold i mente.

For så vidt følger jeg nu McLarens råd om at skræddersy og har udvalgt de kapitler af bogen, der med mit fokus er mest interessante at fokusere på. Det vil sige, de kapitler som tydeligst demonstrerer hans teologiske position, og hvordan den er formet af dens postmoderne kontekst (hvilket han i øvrigt selv vedgår[40]). De kapitler der er udeladt er de mere apologetiske (men ikke nødvendigvis kristent apologetiske). Det er kapitlerne *4: Can I Believe in Atheism? 5: Which Form of Agnosticism Is Best?* Desuden de mere opbyggelige som *3: How Does Faith Grow?* og *11: Can God Be Experienced Through Doubt?* Endelig er de mere personlige også udeladt: *15: Tadpoles on the Kitchen Table* og *16: Jesus Anonymous.*

Disse problemstillinger får altså også kapitler i McLarens omvendelsesteologi, og det skal huskes, selvom de ikke gennemgås specifikt i denne opgave.

2.2 McLarens epistemologiske overvejelser
McLaren ved godt, at han naturligvis ikke slipper for at forholde sig til det postmodernistiske spørgsmål: Hvad er sandhed?:

”We stated rather nonchalantly in the preceding chapter that good faith was about the pursuit of truth. But in postmodern times, it's dangerous to use the word ”truth” naively. As never before, we are sensitive to how hard it is (some would say impossible)

[39]McLaren, *Finding Faith,* s. 21.
[40]McLaren, *Finding Faith,* s. 22.

to know truth. We are increasingly aware of the ways our presuppositions and subjectivity color our perception, interpretation, understanding, and communication of ”the truth” - and as a result, we aren't at all sure if what we have at the end of the day is even worth calling ”truth.”[41]

Denne udfordring er altså helt central for præmisset i McLarens bog, både fordi han ønsker at henvende sig til den intelligente søger, for hvem dette problem er yderst præsentisk, og fordi netop det at søge sandheden er helt centralt for hans definition af, hvad det vil sige at tro.

McLarens løsningsforslag på dette spørgsmål fremkommer ved at opstille en række almindelige formuleringer, hvor enten *tro* eller *vide* indgår og viser på den måde, at disse to ord rent semantisk overlapper hinanden hele tiden. At der for eksempel aldrig er hundrede procent sikker viden, og at al viden derfor i sidste ende må kaldes tro. Alligevel opererer vi fortsat med et ”vide”, og det er fint, så længe vi bare accepterer, at det, vi ”ved”, er meget, meget lidt. På den måde undgår han at komme over i den absolutte relativisme. McLarens pointe er altså som sådan ikke at opstille en systematisk kristen epistemologi, men blot at problematisere en skarpt adskilt opsplitning i tro og viden.

Derefter følger en kritik af åbenbaringsteologien som et forsøg på at fastholde idéen om sikker viden indenfor religionen. Hans argument kan sammenfattes ”Hvordan kan uperfekte mennesker være sikre på, at biblen, endda med alle dens kopieringer og oversættelser, selv ønsker at være sand, og hvis den er det, hvordan kan man så være sikker på, at man selv har forstået den rigtigt, og at man overhovedet er i stand til at forstå selv de simpleste udsagn fra Gud fuldkomment.”[42] Alligevel ønsker han stadig at respektere og tro biblen, men ikke give den absolut autoritet: ”Rather, as someone who deeply respects the Bible, I think we do it a disservice by implying that it can do something that no book can.”[43]

Udover denne postfundamentalistiske bibeltolkning åbner McLaren også op for større bredde i måden, vi erfarer Gud på. Dette sker i bogens tredje del om spirituelle erfaringer. McLaren stiller spørgsmålet: ”Is God in any significant way ”knowable” - not exhaustively, of course, but significantly, much in the sense a fellow human is knowable: able to be apprehended though not completely comprehended, touchable but not graspable?”[44] Og antager, at hvis vi her svarer ja, betyder det, at vi også aktivt bør gøre noget specielt for at søge ham.

Derfor har han udledt tolv eller tretten kategorier fra kirkehistorien, hvorigennem det kan gøres. Det drejer sig om: ritualer, natur, lydighed, lovsang, fællesskab, lidelse, barmhjertighed, livsforandringer, bøn og mirakler, ensomhed, bod og nåde, glæde og

[41]McLaren, *Finding Faith,* s. 51.
[42]McLaren, *Finding Faith,* s. 56-57, punkt 1-4.
[43]McLaren, *Finding Faith,* s. 58.
[44]McLaren, *Finding Faith,* s. 163.

måske også tvivl.[45] McLaren understreger, at listen er ufuldstændig, og at Guds kreativitet hele tiden finder nye måder at nå mennesker på.

Bibellæsning og gudstjenester bliver dermed reduceret til at være en blandt mange i kategorien ritualer, men bliver dog senere behandlet og understreget i hvert deres kapitel.

2.3 McLarens fremstilling og kritik af pluralismen

Pluralismen fylder meget i "Finding Faith", og McLaren er meget bevidst om, hvordan den fylder i forhold til det søgende menneske. Han illustrerer det med en lille historie[46] om en ung filister, som for tretusind år siden reelt intet religiøst valg havde og derfor helt slap for at søge. Sådan var det, fordi guder på det tidspunkt opfattedes som parokiale altså regionsbundede, og dermed var hans valg af tro afgjort af hans nationale tilhørsforhold. Dette gjorde sig gældende, både fordi øvrige guder, han måtte have kendt til, var fjendtlige guder, og fordi hans region var en bestemt guds område, som dermed kun virkede der, og fordi han aldrig mødte mennesker med en anden tro end sin egen. Ydermere var der ingen nedskrevet historie om hans religions eventuelle ugerninger eller tilgængelig videnskab, der stred med læren. I modsætning til denne historie ser McLaren den religiøse søger i dag i et "trilemma:"

"1. Some forces pull him to a particular commitment to a particular faith.
2.Some forces pull him to an equal tolerance for all faiths.
3.Some forces pull him away from any faith commitment at all."[47]

Netop identifikationen af dette "trilemma" er for mig at se noget af grunden til, at McLaren lykkes så godt med sin bog, idet han formår at bevæge sig meget respektfuldt omkring det. Han vedkender sig at være præst og bekendende kristen og peger ultimativt denne vej, men han bevarer hele tiden åbenheden for, at svaret for den enkelte søger kan være i anden religion eller ikke-religion, samtidig med han forsøger at behandle disse respektfuldt.

Det betyder dog ikke, at McLaren ikke kan kritisere pluralismen, som hos ham forstås som lige tolerance og respekt for alle religioner.[48] Når han gør dette, bevarer han gudsbegrebet og konkluderer, at logiske følgeslutninger af pluralismen er, at Gud enten lyver eller er forvirret og i øvrigt må foretrække nogle religioner (dem med ret til at dræbe). Oveni må konsekvensen være at alle religioner lyver, og at kun én tro, nemlig pluralismen er sand, hvilket i en slags omvendt syllogisme leder ham til at konkludere, at pluralismens relativitetskrav relativiserer den selv og dermed ikke er logisk holdbar.[49]

På den måde argumenterer han for at fastholde troens mulighed på trods af pluralismens udfordring. Denne udfordring har dog alligevel foranlediget ham til at udlede

[45]McLaren, *Finding Faith,* s. 161-209.
[46]McLaren, *Finding Faith,* s. 145.
[47]McLaren, *Finding Faith,* s. 146.
[48]McLaren, *Finding Faith,* s. 147.
[49]McLaren, *Finding Faith,* s. 148.

fire principper til brug i mødet med andre religioner. Nemlig at: ære sandheden lige meget, hvor den opdages, at ære skønheden hvor end den findes, at ære de mennesker man er uenige med særligt og at acceptere, at man ikke ved alt.[50] Disse fire principper argumenterer han for på bibelsk basis som kristen, og for mig at se lykkes han også selv ret godt med at demonstrere dette i sin kritik af andre religioner og livssyn.

McLaren bruger de fire principper i sin kritik af andre livssyn, nemlig ateisme (kapitel 4), agnosticisme (kapitel 5) og panteisme (kapitel 6). Hans kritik i disse tre kapitler er alle bygget op på omtrent samme måde, hvor han begynder med at affirmere det fornuftige i at vælge et sådant standpunkt, dernæst kritiserer han tankegangen ved at pege på inkonsistents i systemet og til sidst fremholder han de gode og vigtige lektier i trossystemet. Eksempelvis: God monoteisme skal som i panteisme huske, at skabningen åbenbarer Gud.

2.4 Post-pluralistisk tro

McLaren begynder faktisk sin bog med en enkelt definition af, hvad tro er, som han godt nok kalder utilstrækkelig og meget åben, men alligevel en definition. Den lyder: "*Faith is a state of relative certainty about matters of ultimate concern sufficient to promote action*.[51]" Det uddyber han således:

At tro er en tilstand (*a state*), er meget vigtigt for McLaren. Her forsøger han at få en holistisk trosforståelse ind, hvor det, at vi tror, leder hele vores begrebssæt, tankegang og følelser. Relativ sikkerhed (*relative certainty*) er punktet, hvor han imødegår udfordringen fra postmodernismen. McLaren giver udtryk for, at sikkerhed så vidt vides ikke er en mulig menneskelig tilstand. Sager af eviggyldigt omfang (*Matters of ultimate concern*) giver udtryk for vigtigheden af det at tro (ligesom det også er her). At det er søgen efter sandheden og ikke ligegyldige eller selvbedøvende problemer, det handler om, er derfor vigtigt. Troen skal desuden være tilstrækkeligt til at forårsage handling (*Sufficient to promote action)*. Heri ligger en målbar kvalificering af troen, hvis den ikke leder til en form for handling, så er der i McLarens terminologi snarere tale om en idé eller holdning.[52]

Derfra går McLaren så over til at rydde ud i bagagen, som kristendommen har samlet gennem årene. Dette gøres ved at skelne mellem god tro *(good faith)* og dårlig tro (*bad faith*). Her har han en lang liste over, hvad der gør ens tro dårlig:

"*1. Bad faith is based solely on unquestioned authority.*
2. Bad faith is based on pressure or coercion.
3. Bad faith is often the result of a psychological need for belonging.
4. Bad faith appeals to self-interest and base motives.
5. Bad faith is arrogant and unteachable.
6. Bad faith is dishonest.

[50]McLaren, *Finding Faith,* s. 150-152.
[51]McLaren, *Finding Faith,* s. 31.
[52]McLaren, *Finding Faith,* s. 32-33.

7. Bad faith is apathetic.
8. Bad faith is a step backward."[53]

Denne liste er fyldt med genkendelige eksempler, og det er her McLaren for alvor adskiller sig fra og vil signalere distance til mainstream evangeliserende kristendom. Der er påstande om dårlig tro, som går på et forvrænget forhold til autoriteter (påstand 1,2 og 3), påstande der går på dårlig moral for den troende (påstand 4, 5, 6 og 7) og så den underliggende påstand bag dem alle, at tro grundlæggende er et tilbageskridt, netop fordi påstand 1-7 er beskrivende for, hvordan tro ser ud for mange.

I stedet indfører han så principperne for, hvad der konstituerer en god tro (*good faith*). De er som følger:

"*1. Good faith is humble, teachable, and inquisitive.*
2. Good faith is grateful.
3. Good faith is honest.
4. Good faith is communal.
5. Good faith is active.
6. Good faith is tough.
7. Good faith is relational."[54]

Her er det helt centrale en accept af usikkerheden af ens tro, som fordrer både ydmyghed, læringsparathed, spørgen, taknemmelighed, ærlighed og fællesskab overfor og sammen med mennesker – særligt når det gælder mennesker af anden overbevisning (punkt 1-4). Derudover er de vigtige konsekvenser af en god tro hos McLaren, at den er aktiv, kan holde, og at den troende forsøger at leve i en relation til Gud.

Når McLaren altså på denne måde skelner mellem god og dårlig tro, så konkluderer jeg, at det handler rigtig meget om at komme væk fra de aspekter af kristendom, der er vokset frem rundt omkring, og som postmodernismens linse afslører som en inautentisk og usund tro og i stedet genfinde de dele, som måske blev skubbet i baggrunden af kristendommen under det modernistiske paradigme, hvor individualisme og sikkerhed havde fået en større plads i kristendomsforståelsen.

2.5 Omvendelsesbegrebet i *Finding Faith*

Selvom det tydeligt erklærede mål hele vejen igennem *Finding Faith* indlysende er at finde troen, så skal man kigge rigtigt godt efter for at finde klassiske omvendelsestermer, i det det netop er et af McLarens mål ikke at møde de overbeviste og gøre brug af deres sprog: "I don't go far enough, in your opinion, to push for closure and definition."[55] Det betyder dog ikke, at der ikke rundt omkring er eksempler på noget man må kalde for omvendelsesberetninger, hvor McLaren i den ene eller anden sprogbrug forklarer bevægelsen væk fra noget og hen imod Gud.

En sådan bevægelse finder vi allerede på side 42 i bogen, hvor McLaren beskriver sit

[53]McLaren, *Finding Faith,* s. 34-38
[54]McLaren, *Finding Faith,* s. 38- 41.
[55]McLaren, *Finding Faith,* s. 21.

møde med en ung studerende med masser af teoretiske spørgsmål til kristendommen, som pludselig smider sin liste med forbehold ud og i stedet vælger troen. McLaren gengiver det således:"I don't want to talk about faith from the outside anymore. I want to move to the inside and see the answers from the inside. The answers will come in time."[56] Denne beretning tolker McLaren som, at manden nu tager skridtet ind i cirklen, hvor trosforholdet til Gud eksisterer og så ellers fortsætter sin søgen videre, men nu indefra.

Det leder ham videre til at tale om troen som et spring (nok en kierkegaardsk reference) eller måske bare en serie af skridt fra den ene cirkel til den anden. Det første skridt ind i cirklen definerer han blot således:"In fact, I think you can imagine that first step of good faith as a kind of simple" Hello! Is anyone there?" shouted into the darkness."[57] McLaren analyserer denne oplevelse som fjollet, men først og fremmest oprigtig: "There is a risk involved (the risk of being wrong) and a certain circularity (of needing to believe, however tentatively, certain things about God – such as God's existence and desirability – in order to begin searching for God)."[58] Men McLaren ser ingen anden vej end at tage dette troens spring.

I forlængelse af det vover McLaren at afslutte hvert afsnit med en bøn. I de første par kapitler er de ret løse og modtageråbne. Eksempelvis efter kapitel seks: *If There Is One God, Why Are There So Many Religions*[59] Hvor afslutningen lyder: "I indeed have some degree of faith that you are a personal God who is capable of a relationship with me, one of your creatures. If I didn't believe this to some degree, I wouldn't be talking to you at all."[60] Men i korrespondens med kapitlerne roligt vokser og efterhånden tager et mere definit sprog om Gud.

Finding Faith forsøger at præsentere alle overbevisninger som ligestillede og kun lejlighedsvist "afslører" McLaren, at han egentlig er tilhænger af den kristne position. Det tolker jeg som om, han ønsker at give meget plads til læserens spirituelle erfaringer og har en formodning om, at Helligånden leder igennem det.

Som noget af det sidste i bogen har McLaren kapitlet "What If I Lose Interest,"[61] hvor han italesætter forskellige forhindringer for at tage det sidste skridt og kalde sig kristen: "To "come out of the closet" as a person of faith would blow that image, force you to eat some of your skeptical words of the past, require you admit that you were wrong before, humble you to admit that you needed something beyond yourself after all."[62] Her inddrager han sin egen historie om at være fanget mellem to grupper, hvor man nok vil miste respekt hos den ene, hvis man tager skridtet, og hvordan det kan lede ud i den fristelse, at lade som om intet er sket eller at man altid har troet.

---

[56]McLaren, *Finding Faith,* s. 42.
[57]McLaren, *Finding Faith,* s. 43.
[58]McLaren, *Finding Faith,* s. 43.
[59]McLaren, *Finding Faith,* s. 113.
[60]McLaren, *Finding Faith,* s. 124.
[61]McLaren, *Finding Faith,* s. 249.
[62]McLaren, *Finding Faith,* s. 252.

Den metode erklærer McLaren sig imidlertid uenig i og opregner de positive og de negative konsekvenser ved "åndelig vækst" (*spiritual growth*[63]).

Det ender ud i et opgør med helvede som pressionsmiddel. McLaren gør meget ud af ikke at trække denne tolkning for langt, men her bruger han en meget dennesidig og tøvende tolkning af himmel og helvede som henholdsvis de positive konsekvenser af at fortsætte søgningen og de negative konsekvenser af at give op. På den måde får disse perspektiver stadig relevans ind i omvendelsesspørgsmålet.

Kapitlet ender i nogle spørgsmål, hvor man bliver bedt om nærmest at analysere fordele, ulemper og trusler mod at fortsætte søgningen. Og en udfordring til et eksperiment, kaldet tredive dage med Gud, hvor man forsøger at leve, som om Gud er virkelig og følger bibelens gyldne regel, lever i taknemmelighed, generøsitet og går i kirke.[64]

I det sidste kapitel *On a Maryland Hillside*[65] bekender McLaren for alvor kulør og fortæller sin egen omvendelseshistorie. Først her og i det forrige kapitel bringes Jesus ind i bogen, og McLaren begynder dette kapitel med fem centrale punkter, om hvem Jesus er. Han er: intellektuelt redelig, skandaløst inkluderende, relationelt elektrisk, nådefuldt forlangende og kraftfuldt utvingende. Alt dette underbygges med eksempler fra biblen og er altså McLarens forsøg på at udlede det vigtigste, der er at sige om Jesus ind i den kontekst, han skriver.

Så følger McLarens fortælling om troen, som handler om, hvordan han voksede op i en meget konservativ kirke, af intellektuelle årsager begyndte at tvivle og tog valg, som til dels ekskluderede ham fra kirken. McLaren ser det dog ikke som om, han var ved at miste troen: "But the truth was, I was actually finding my faith. Yes, I was in a sense losing the faith that my parents and church had tried to give me. But this was necessary, because I had to find a faith with my name on it, not just theirs."[66] Vejen tilbage for ham blev: at han begyndte i en bibelstudiegruppe, der var radikalt anderledes fra, hvad han før havde oplevet, at han selv begyndte at læse i biblen, og at han mødte menneske, heriblandt en tidligere narkoman og en tidligere dealer, hvis liv var blevet radikalt forandret af evangeliet. McLaren beskriver sin proces sådan her:

"The Question for me was, which way was I going to go? Several months passed with that tug-of-war going on inside me. At first I was eighty-percent no, and twenty-percent yes; then it was fifty/fifty for a while, and eventually, the yes part overshadowed the no part, and I found that the spirit I had sensed in these other guys was now growing in me."[67]

Det leder McLaren hen til modvilligt at dele sin egen omvendelsesoplevelse. Det er for så vidt en rigtig ikke-oplevelse, hvor det meget bliver på trods af alt det ydre, at

[63]McLaren, *Finding Faith,* s. 253.
[64]McLaren, *Finding Faith,* s. 262.
[65]McLaren, *Finding Faith,* s. 289.
[66]McLaren, *Finding Faith,* s. 299.
[67]McLaren, *Finding Faith,* s. 300.

det sker. Han var på retræte, og under alenetiden gik han en tur i naturen og kravlede op i et træ, hvor myrer kravlede på ham, myg bed ham, og han på alle måder var distraheret. Alligevel husker han at have bedt denne bøn, som står som hans omvendelsesøjeblik:

””God, I want to stop fighting you. I want to be one hundred percent committed to you. I want to surrender to you. I want to say *yes* to you. I only ask one thing. Before I die, please allow me to see the most beautiful sights in the world, and hear the most beautiful sounds in the world, and feel the most beautiful experiences in the world.” (Obviously,”beautiful” was an important word to this adolescent fledgling musician/hippie/spriritual seeker.)”[68]

McLaren understreger, at der ellers ikke var noget mystisk ved oplevelsen. Gud hverken åbenbarede sig eller noget som helst, men at han alligevel senere på aftenen fik en stærk oplevelse af at være elsket af Gud.

McLaren tager et interessant redaktionelt valg og lader hans egen beretning om sit liv med tro være den sidste tekst I bogen:

”The fact remains that it's twenty-five years later, and I’m still on that same path, learning to open my heart in new ways, savoring the same beauty, desiring that same spirit (or Spirit) of joy and love to fill me. I certainly have my ups and downs, and quite often that old ”no” part of me stages a pretty strong counteroffensive. But the new spiritual ”yes” seems to prove itself stronger than the old ”no,” and so I press on in this path, step by step, breath by breath.
And for this leg of the journey, I have felt that spirit prompting me to try to help you, across these pages, to find the path for yourself, so you can learn, in your own way and in your own time, how to say to God that one, life-changing word, *yes*.”[69]

McLaren understreger altså at kampen og processen i troen fortsætter også efter omvendelsen. Omvendelsen hos ham er så netop defineret som dette ”ja” til Gud. Men det, der grundlæggende står tilbage, er hans personlige vidnesbyrd, som både gennem hans egen historie og teoretiske refleksioner fortæller, at det kan betale sig at være kristen, at man får mere end man mister, og at man kommer tættere på sandheden snarere end længere væk fra den.

2.6 Afsluttende bemærkninger
I denne summariske analyse af bogen er det svært at gengive McLarens ærlige og selvironiske skrivestil, hvor han desuden gang på gang bryder ud af teksten og henvender sig direkte til læseren. Heri ligger meget af hemmeligheden ved bogen gemt, og det er herved, det eksempelvis lykkes ham at lave troværdige for- og imod gennemgange af forskellige religiøse positioner, samtidig med at han signalerer respekt for læseren.

[68]McLaren, *Finding Faith,* s. 301.
[69]McLaren, *Finding Faith,* s. 303.

McLaren tænker i den grad omvendelse processuelt. Det bliver især tydeligt gennem bogens opbygning, hvor omvendelse i sig selv ikke fylder særligt meget, og der skal rigtig mange sten af vejen, før vi når til selve sagen. Til en vis grad vil mange evangeliserende bøger selvfølgelig være bygget sådan op - med en gennemgang af forskellige modargumenter og argumenter for kristendommens troværdighed. Det er dog tydeligt, at aversionen mod at bruge begrebet *omvendelse* hos McLaren stammer fra den belastning, som begrebet i hans øjne har lidt gennem de sidste 50 års amerikaniserede kristendomsforståelse. Derfor taler han i stedet om emnet i andre termer, som for eksempel at *søge og finde*, at *tro og bede*, hvor omvendelsestanken ligger bag.

3 Vurdering af *Finding Faith* på postmoderne præmisser

3.1 Introduktion

Med udgangspunkt i de allerede fremlagte punkter hentet fra Stanley Grenz' *A Primer on Postmodernism,* vil jeg nu forsøge at analysere, hvorvidt McLarens fremstilling af det at "tro" er plausibel for det postmoderne menneske og har sammenhæng og tilknytningsflade til nogle af de vigtigste postmoderne indsigter. I min fremstilling vil jeg også vurdere, hvorvidt han i bogen giver køb på vigtige kristne dogmer. Dermed håber jeg at kunne besvare min problemformulering: Hvordan en teologisk refleksion omkring omvendelsen som proces kan udvikles.

3.2 Kristendommens meta-narrativ

McLaren vælger på intet tidspunkt at fremlægge kristendommens sandhedskrav som et postulat. Han går langt i mødet med pluralismen, taler respektfuldt om andre religioner og livssyn og siger på intet tidspunkt, at Jesus er den eneste vej til frelse. Det kan af nogle ses som en svaghed ved bogen. Desuden holder han sig kun til dennesidige positive og negative konsekvenser af tro som generelt begreb og når aldrig til at tale om eviggyldige konsekvenser af valget.

På den anden side fremgår det tydeligt af bogen, at kristendommen er sand. I hvert fald for McLaren, som klart bekender kulør som kristen og præst og går ind i en rationel kritik af andre livssyn såvel som afarter af kristendom. Han argumenterer hele vejen igennem ud fra sine egne erfaringer og overvejelser for, at det er det rigtige valg, han har taget, og at det også kan (men ikke nødvendigvis bør) være det for andre.

Måske kan man sige, at McLaren undlader at argumentere for kristendommens gyldighed som meta-narrativ på moderne præmisser, men nøjes med at gøre det på postmoderne. Det gør så spørgsmålet, om hvor langt han vil gå mod et decideret sandhedskrav mere åbent og indefinit. Han har da også i senere bøger som "A Generous Orthodoxy" og "Why did Jesus, Moses, the Buddha, and Mohammed Cross the Road" åbnet endnu mere op for en endnu mere pluralistisk eller inklusivistisk kristendomsforståelse.

3.3 Post-individualisme, post-rationalisme, post-dualisme og post-noeticentrisme

Det post-individualistiske er et af de svage punkter hos McLaren. Bortset fra en opfordring til at læse bogen i grupper og en stærk bekræftelse af vigtigheden af kristent fællesskab, så er han dybt individualistisk både i sin tiltale og sin argumentation. Ganske vist ligger de kommunitaristiske ideer bag det meste af hans sandhedssyn, og han har en stærk opfordring til at finde et kirkeligt fællesskab, hvor disse indsigter også er udtrykt. Men hvor fokus netop er at finde en blandet kirke, hvor der både er søgere og folk med en stærkere tro.

McLaren er i høj grad logiker og rationalistisk af væsen og henvender sig som sagt også til "den intelligente søger", hvilket viser han vægtlægger de intellektuelle indvendinger mod kristendommen højt. De fylder en stor del af bogen, men selvom McLaren ikke har opgivet det rationelle, er det reduceret til sin rette plads som stadiet, inden man begynder at henvende sig til Gud.

McLaren problematiserer også opdelingen af tro og viden for derigennem at få en mere ydmyg epistemologi accepteret, som så også vil frikende ham for at skulle bevise Guds eksistens. McLaren er altså meget bevidst om fornuftens begrænsninger, om hvor lidt vi egentlig ved og om, at det rationelle så absolut ikke kan stå alene.

Til gengæld er han ikke perfekt i sin logik. Han vender tit relativistiske argumenter imod argumenterne selv, men lader ikke altid den samme logik ramme sine egne argumenter. Det vigtigste er imidlertid den ydmyghed bogens apologetik er bygget op omkring – en ydmyghed man måske også slet og ret kan vælge at se som relativisme. Jeg mener derfor godt, man kan tale om en post-rationalistisk argumentation i bogen.

McLarens fremstilling af troen er i høj grad holistisk. Af de to kapitler[70] hvor han kommer ind på hele tolv forskellige måder, man almindeligvis møder Gud på, fremgår det klart, at han løser op for forskellige gudserfaringer, hvor der for så vidt er meget lidt plads til klassiske, rationelle, apologetiske argumenter. McLaren har også meget travlt med ikke at skille tro fra handlinger. For ham er det vigtigt, det ikke kun er et tankesæt man overtager, men at det også fører til faktiske forandringer i livet. I den forstand har han en god indsigt i det at være et postmoderne menneske, der netop ikke kan skille tingene ad mellem krop og sjæl, tanke og handling.

I forlængelse af de to foregående punkter er det tydeligt, at McLaren lægger mere vægt på åndelige erfaringer og fortsat søgen mod den gode tro end at adoptere læresætninger. Selvom der bliver brugt tid på apologetiske argumenter, så gennemgår han på intet tidspunkt klassiske dogmer. Han anbefaler bibellæsning og reformulerer eller nytolker dog de mere belastede kristne doktriner om helvede, og om hvem Jesus er.

[70]How Might God Be Experienced? McLaren, *Finding Faith,* s. 161 og How Else Might God Be Experienced? McLaren, *Finding Faith,* s. 177.

Konklusion

Vurderet på Stanley Grenz' principper for teologi i det postmoderne, må man sige at Brian McLaren langt hen ad vejen har formået at opfylde disse. Det sker først og fremmest, fordi han formår at præsentere evangeliet og troens mulighed så holistisk, som han gør. Der er plads til både fornuft og følelser og der er plads til individet, men det hører sammen med andre mennesker.

Man kan så med rette spørge, om McLaren giver afkald på væsentlige bibelske sandheder i sit forsøg på at nå det postmoderne menneske. De fylder i hvert fald meget lidt i bogen, og man konfronteres ikke med sandhedskravene. Alligevel mener jeg ikke, han sælger ud af kristendommens kerne, men at han blot vælger at fremstille den efter såkaldt postmoderne sandhedskriterier. Det betyder, det i første omgang er hans egen erfaring og forsøg på at fortælle mening ind i disse ideer, der tæller, og i anden omgang læserens erfaring og efterprøvelse af samme, der er afgørende.

Det leder så hen til opgavens problem: ”Hvordan kan en teologisk refleksion omkring omvendelsen som proces udvikles?” I *Finding Faith* står det processuelle lysende klart igennem hele bogen, og særligt i ovennævnte princip: McLaren fortæller hvorfor dette skridt gav mening for ham, og læseren får så mulighed for at vurdere, om det også giver mening for ham/hende.

De to vigtige punkter i en teologisk udvikling af omvendelsen som proces bliver altså: en langt mere radikal holistisk tale om hvad tro og kristendom er for noget, hvor alt - både fornuft, følelser, natur og relationer - sættes i forbindelse med Gud. Og en radikalt anderledes argumentation, som går fra rationelle postulater til levede erfaringer, og som ikke tvinger det postmoderne menneske til at tage stilling her og nu, men som udfordrer og opmuntrer det til selv at prøve, om det giver mening.

Det man taber her, er så naturligvis omvendelsen som den helt tydelige og målbare beslutning. Omvendelsen, som den Saulus oplevede på vej til Damaskus, og som i høj grad har styret paradigmet for, hvordan evangelikal kristendom har tænkt omvendelse i det sidste århundrede. Men det betyder som hos McLaren ikke, at man nødvendigvis mister omvendelsesoplevelsen. Men den kommer til at stå mere fri og uforceret og måske derfor også mere holdbar og ægte over tid.

Det er svært at sige, hvor mange mennesker i Danmark, der rent faktisk tænker postmodernistisk. Måske gælder disse principper i virkeligheden kun for en lille intellektuel elite. Alligevel vælger jeg at tro, at et holistisk præsenteret evangelium og en erfaringsbaseret argumentation, der giver tid til selv at tage stilling, må være noget alle mennesker har brug for.

Dette har været et rent teoretisk studie. Hvorvidt omvendelse i virkeligheden finder sted, som enten Grenz eller McLaren beskriver det, vides ikke. Derfor kunne det være interessant at supplere opgaven her med et feltstudium i, hvad omvendte rent faktisk beskriver som det centrale for, at de blev ved med at søge. Oven på dette kunne forskning i konkrete metoder og initiativer af evangeliserende art så analyseres, for at hjælpe kirker og kristne med at finde bedre metoder at nå mennesker på.

Litteratur

Selvvalgt pensum:

Brian D. McLaren, *Finding Faith: A Self-discovery Guide for Your Spiritual Quest* (Grand Rapids: Zondervan, 1999). 304 sider.

Stanley J. Grenz, *A Primer on Postmodernism* (Grand Rapids: Eerdmans, 1996). 161-196.

340 sider

I. Introduktion: Kirke i et pluralistisk samfund (80 sider)

1. Jeppe B. Nikolajsen, *Redefining the Identity of the Church: A Constructive Study of the Post-Christendom Theologies of Lesslie Newbigin and John Howard Yoder* (Oslo: Menighedsfakultetet, 2010), 3-24.
2. Stuart Murray, *Post-Christendom: Church and Mission in a Strange New World* (Carlisle: Paternoster, 2004), 1-22.
3. Jan-Olav Henriksen og Otto Krogseth, *Pluralisme og identitet: Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme* (Oslo: Gyldendal Akademisk, 2001), 15-24, 27-37, 67-82.

II-III: Nyortodoksi: Lesslie Newbigin (106 sider)

4. Jeppe B. Nikolajsen, *Redefining the Identity of the Church: A Constructive Study of the Post-Christendom Theologies of Lesslie Newbigin and John Howard Yoder* (Oslo: Menighedsfakultetet, 2010), 27-103.
5. J. E. Lesslie Newbigin. "The Cultural Captivity of Western Christianity as a Challenge to a Missionary Church." In *A Word in Season: Perspectives on Christian World Missions*, Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1994, 66-79.
6. J. E. Lesslie Newbigin. "By What Authority." In *A Word in Season: Perspectives on Christian World Missions*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1994, 80-97.

IV-V: Nyortodoksi: John Howard Yoder (116 sider)

7. Jeppe B. Nikolajsen, *Redefining the Identity of the Church: A Constructive Study of the Post-Christendom Theologies of Lesslie Newbigin and John Howard Yoder* (Oslo: Menighedsfakultetet, 2010), 107-186.
8. John H. Yoder, "The Way of Peace in a World at War" i: *He Came Preaching Peace* (Scottdale: Herald Press, 2004), 17-29.
9. John H. Yoder, "I Have Called You Friends" i: *He Came Preaching Peace* (Scottdale: Herald Press, 2004), 30-36.
10. Jeppe B. Nikolajsen og Lasse H. Iversen, "Missional kirke i et pluralistisk samfund" i: *Missional kirke – en introduktion*, redigeret af Jeppe B. Nikolajsen (Fredericia: Kolon, 2012), 127-144.

VI: Offentlig debat i et pluralistisk samfund (141 sider)

11. Søren Flinch Midtgaard, "John Rawls" i: *Klassisk og moderne politisk teori*, redigeret af Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen (København: Hans Reitzels Forlag, 2009), side 695-706.
12. NN, *Jürgen Habermas: Rekonstruktion af fornuftspotentialet i det moderne samfund*, 1-26 (upubliceret manuskript).
13. Melissa Yates, "Rawls and Habermas on Religion in the Public Sphere" i: *Philosophy & Social Criticism* 33, nr. 7 (2007): 880-891.
14. Kyle D. Bennett og Jeppe B. Nikolajsen, *The Practice of Pluralism: Jeffrey Stout and Abraham Kuyper on Religion and Civil Solidarity* (artikel under udgivelse): 1-18.
15. Jeffrey Stout, "Religious Reason in Political Argument" i: *Democracy & Tradition* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2004), 63-91.
16. Jeffrey Stout, "Secularization and Resentment" i: *Democracy & Tradition* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2004), 92-117.
17. Jeffrey Stout, "The New Traditionalism" i: *Democracy & Tradition* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2004), 118-139.

VII: Kristen etik og et pluralistisk samfund (100 sider)

18. Svend Andersen, *Som dig selv. En indføring i etik* (Frederiksberg: Anis, 2003), 119-144.
19. Ulrik B. Nissen, "Martin Luthers indholdsbestemmelse af den naturlige lov" i: *Ichthys* nr. 4 (1996): 11 sider.
20. Svend Andersen, *Løgstrup* (Frederiksberg: Anis, 1995), 49-105.
21. Viggo Mortensen, "At affinde sig med pluralismen er åndelig dovenskab. Løgstrup og det multireligiøse" i: *Menneskets ondskab og livets godhed: Løgstrups filosofi om tilværelsen* (Aarhus: Aarhus Universitet), 162-169.

VIII: Luthersk teologi og et pluralistisk samfund (150 sider)

22. Jeppe B. Nikolajsen, "Den lutherske teologi og det multikulturelle samfund" i: *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 38, nr. 3 (2011): 1-3.
23. Jeppe B. Nikolajsen og Lasse H. Iversen, "Mod en missional luthersk ekklesiologi" i: *Missional kirke – en introduktion*, redigeret af Jeppe B. Nikolajsen (Fredericia: Kolon, 2012), 167-178.
24. Martin Luther, *Om den verdslige øvrighed* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag), 74-187.
25. William H. Lazareth, *Christians in Society: Luther, the Bible and Social Ethics* (Minneapolis: Fortress Press, 2001), 58-138.

693 sider

Sekundær litteratur:

Stanley J. Grenz, *A Primer on Postmodernism* (Grand Rapids: Eerdmans, 1996). 1-160.

160 sider